

بررسی ارتباط نگرش‌های تربیتی والدین موثر با انگیزه‌های مطالعه و کتاب‌خوانی در دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهرستان قروه

فریدون یزدانی^۱، مصطفی جعفری^۲

۱- استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه پیام نور

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد تاریخ و فلسفه آموزش و پرورش دانشگاه پیام نور

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل مؤثر بر انگیزه‌های مطالعه بر روی ۲۰۰ نفر از دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهرستان قروه و ارتباط آن با نگرش‌های تربیتی والدین آن‌ها انجام شده است. این نمونه، به صورت خوشه‌ای انتخاب شده، و پرسشنامه انگیزه‌های خواندن پرسشنامه نگرش سنجی Survey of Attitude در اختیار آنان قرار گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان داد دانش‌آموزان مورد بررسی، کمابیش همه انگیزه‌های خواندن را دارند و میزان این انگیزه‌ها از ضعیف تا متوسط، رتبه‌گذاری شده است. والدین دانش‌آموزانی که به مطالعه فرزندان بیشتر اهمیت می‌دادند غالباً از میان تحصیل‌کردگان نبودند. «رقابت»، «توجه والدین» و «نمره» از انگیزه‌هایی بودند که در دانش‌آموزان مورد بررسی نسبت به بقیه در سطح بالاتری قرار داشتند و عواملی چون اجتناب از مطالعه، فشار والدین به دلایل غیر منطقی، مطالعه به قصد چالش برانگیزی و تکلیف، نسبت به بقیه انگیزه‌ها نمره‌های کمتری را به خود اختصاص دادند. و از عوامل اجتناب‌دارنده مطالعه در بین دانش‌آموزان بود. با بررسی کارنامه دو سال اخیر دانش‌آموزان دریافتیم که بین انگیزه‌های اثربخشی، چالش برانگیزی، کنجکاوی، تشویق والدین و رقابت با معدل نمره ریاضی و علوم دانش‌آموزان مورد بررسی در دو سال اخیر، رابطه معنادار وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: انگیزه‌های مطالعه، انگیزه‌های خواندن، دانش‌آموزان پایه نهم، تهران، نگرش تربیتی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

۱. مقدمه

نوجوانی دوره‌ای است که والدین متوجه می‌شوند که فرزند آنها، دیگر آن پسر بچه با دختر بچه دیروزی نیست؛ او هم مانند دیگران فکر می‌کند و مثل آدم بزرگ‌ها در اجتماع است و مانند آن‌ها حتی علاقه مند به مطالعه و... بسیار جسور و تا حدی عصیانگر، زبر و زرنگ و منطقی است. او عقاید شخصی خود را بیش از پیش محکم‌تر و روشن‌تر بیان می‌کند. در واقع او به‌طور دائم، برای کسب هویت تلاش می‌کند و در جسم، افکار، هیجان‌ها، آرزوها و روابط او با دیگران دگرگونی‌هایی به وجود می‌آید (جیمز و زندن، ۱۳۷۶، ۲۳۸). با این تفصیلات باید گفت که مشکلات نوجوانان در جوامع مدرن، گرایش آن‌ها به جرم یا حتی امورات فرهنگی چون مطالعه یکی از موضوعات مهم در زمینه مطالعات دانشگاهی است (زیگل، ۱۹۹۴، ۱۰).

مطالعات و بررسی‌ها نشان می‌دهد پدر و مادر (والدین) و خانواده نقش مهمی در زندگی جوانان امروز ایفا می‌کنند و ارتباط پدر و مادر با خانواده یکی از دو متغیری است که نوجوانان را دائماً از ارتکاب اعمال با ریسک بالا حمایت می‌کند. نوجوانانی که به پدر و مادر خود علاقه دارند یا از آنها نگاه داری می‌کنند، در مقایسه با آن‌هایی که این ارتباط عاطفی را ندارند، به‌صورت واضحی کمتر مرتکب اعمال خشونت‌آمیز می‌شوند، کمتر سیگار و الکل و مواد مخدر مصرف می‌کنند و کمتر در سنین نوجوانی روابط جنسی را شروع می‌کنند. همچنین نوجوانانی که با پدر و مادر خود رابطه عاطفی دارند و از ارتباطشان با پدر و مادر خشنود هستند، کمتر افسرده و مضطرب می‌شوند و به فکر خودکشی می‌افتند و یا رفتارهای خام و بی‌تجربه از آنها سر می‌زند و بیشتر به سمت و سوی امورات فرهنگی چون مطالعه کردن و کتابخوانی می‌روند (هید^۱، ۱۹۹۰، ۲۴۲). نظریه پردازان جامعه‌شناسی انحرافات، در سال‌های اخیر با تکیه بر ملاک سن و تأکید بر تعریفی که قانون رسمی از انحرافات ارائه می‌دهند، رفتار انحرافی را به این صورت تقسیم کرده‌اند که اگر رفتار انحرافی توسط نوجوان و جوان صورت گرفته باشد، بزهکاری و اگر توسط بزرگسالان انجام شود، جرم تلقی می‌شود (شوماخر، ۱۹۹۰، ۳۲).

آن چه به عنوان هدف از کتاب خواندن و مطالعه در نظر گرفته اند بیشتر اشاره به ضرورت‌ها و فواید مطالعه در دوران حیات در جامعه کنونی است. رهایی انسان از زندان تاریک جهل، گسترش افق دید وی و تصمیم‌گیری به دور از شتاب زدگی، پیدا کردن راه‌حلهای مختلف برای مشکلات، برقراری ارتباط با دیگران، افزایش اعتماد به نفس، آشنایی با افکار نو، سپری کردن اوقات فراغت، افزایش دانش و تسریع رشد فکری، از مواردی است که در پاسخ به پرسش بالا باید بر آنها تأکید کرد. در زمینه سواد اطلاعاتی در جامعه اطلاعاتی نیز مطالعه و خواندن اهمیت دارد. سواد اطلاعاتی، به خواندن متکی است و برای تبدیل شدن به خواننده‌ای فعال، عادت به مطالعه در سالهای اولیه زندگی و ممارست کافی لازم است.

گزینش کردن نوجوانان برای مطالعه از آن جهت اهمیت دارد که در سنینی قرار دارند که اولین تجربه‌های خواندن را می‌گذرانند. این تجربه‌های اولیه از خواندن، تأثیر بسزایی بر روند ادامه آن در طول زندگی و بزرگسالی شان دارد. این که بدانیم نوجوانان، خواندن چه چیزهایی را دوست دارند و چرا می‌خوانند؛ چه چیزهایی، چه دلایلی و چه شرایطی آنان را به سوی خواندن سوق می‌دهد و آنان را به خوانندگان همیشگی و وفادار تبدیل می‌کند و آیا بین نگرش‌های تربیتی والدین با میزان مطالعه ی کودکان ارتباطی هست یا نه... برای ما بسیار مهم است. شاید همه این موارد را بتوان در بررسی انگیزه‌های آنان از خواندن درک کرد. انگیزه، محرک اصلی فرد برای خواندن است. این عامل که نقش تحریک کننده دارد، در کسب عادت به

^۱ Heide.

مطالعه و تغییر در عاداتهای معمول زندگی، اهمیت زیادی دارد؛ تا آنجا که به نظر «لاین برگر»، یکی از مراحل تغییر در عادت، انگیزه است (استیگر، ۱۳۷۷، ص. ۴۵). با تحلیل این انگیزه‌ها و توجه به عوامل درونی و بیرونی که بر این انگیزه‌ها مؤثر است، می‌توان به حقایق پی برد که ما را در برنامه‌ریزیها و استفاده از راهکارهای مختلف در این زمینه برای گروه‌های مختلف جنسی، مقاطع گوناگون تحصیلی، وضعیتهای اقتصادی - اجتماعی مختلف، موقعیتهای درسی گوناگون و ... یاری می‌دهد.

نکته اساسی و قابل بحث در این تحقیق نتایج تأثیراتی است که هریک از شیوه‌های تربیتی والدین می‌تواند بر روی فرزند داشته باشد و ارتباطی که این تأثیرات با برخی نگرش‌ها، به‌خصوص نسبت به میزان مطالعه و کتاب خوانی، دارد. در واقع انسان چون موجودی اجتماعی است و در ارتباط با محیط‌های اجتماعی مختلف قرار دارد، از هر محیطی چیزی می‌آموزد تا در مجموع، از فرد بدون هویت تبدیل به شخص اجتماعی و دارای هویت اجتماعی شود و طبیعی است که این فرد شهروندی متمر ثمر برای جامعه خویش می‌شود و در گذر از فردی بدون هویت به شخص اجتماعی، فعالیت جامعه پذیری نسبت به وی اعمال می‌شود. امر جامعه پذیری توسط منابع مختلف بر روی انسان عملی شده و هریک بخشی از شخصیت فرهنگی و اجتماعی شخص اجتماعی شده را می‌سازند. در این بین، خانواده در اکثر جوامع نقش اصلی را ایفا می‌کند که این نقش در رفتارها و نوع شیوه‌های تربیتی (فرزند پروری) آنها متبلور می‌شود. با توجه به این که والدین تشکیل دهنده‌های اصلی و اولیه هر کانون خانواده هستند، نوع نگاه آنها نسبت به فرزند یا جایگاه فرزند در خانواده، رفتارهای او مخصوصاً در مطالعه کردن شکل رابطه آنها را با فرزندان مشخص و هدایت می‌کند. طبیعتاً فرزندان نیز نسبت به کنش‌های والدین، واکنش نشان می‌دهند. این واکنش‌ها در گذر زمان در شکل شخصیت آنان انعکاس می‌یابد. یعنی حرکت اصلی و اولیه توسط والدین آغاز می‌شود. حرکت والدین تحت تأثیر جهان بینی یا سرمایه‌های فرهنگی آنان صورت می‌گیرد (منادی، ۱۳۸۸، ۱). قابل ذکر است محیط اجتماعی که افراد نوجوان در آن با مشکلاتی مواجه می‌شوند، در مورد نسل‌های مختلف نوجوانان با یکدیگر و از فرهنگی به فرهنگ دیگر متفاوت است (هیات ویلیامز^۲، ۱۹۸۲، ۱۳۴-۱۳۵).

در پژوهش حاضر منظور از شیوه‌های تربیتی والدین، در واقع برگرفته از سه شیوه تربیتی ارائه شده دایانا بامریند^۳ (مستبدانه، اقتدار منطقی، سهل گیرانه) بوده که در تلاش است تا به نوعی ارتباط این شیوه‌ها را با نگرش مثبت نوجوانان به رفتارهای بزهکارانه یا رفتارهای منطقی اجتماعی از جمله مطالعه کردن و کتاب خوانی بسنجد.

۲. بیان مسئله

همه می‌دانیم سرانۀ مطالعه در ایران، بالا نیست. ما در مقایسه با کشورهای پیشرفته، به طور حتم، زمان کمتری برای خواندن و مطالعه صرف می‌کنیم. علت هر چه که باشد، کتاب، کتابخانه، کتابدار، قیمت، کیفیت، دسترس پذیری، ... نقش خود انسان در این رابطه فراموش نشدنی است و نمی‌توان آن را نادیده گرفت؛ مخصوصاً در بین دانش آموزان که یکی از عوامل بسیار مهم در زمینه مطالعه یا عدم مطالعه دیدگاه و نگرش تربیتی والدین به موضوع است.

^۲ Hyatt wiliam.

^۳ Baumrind.

شیوه‌های تربیتی والدین (فرزند پروری)

اصطلاح فرزند پروری از ریشه پریو^۴ به معنی زندگی بخش گرفته شده است. منظور از شیوه‌های فرزند پروری، روش‌هایی است که والدین برای تربیت فرزندان خود به کار می‌گیرند و بیانگر نگرش‌هایی است که آنها نسبت به فرزندان خود دارند و همچنین شامل معیارها و قوانینی است که برای فرزندان خویش وضع می‌کنند، ولی باید پذیرفت که رفتارهای فرزند پروری به واسطه فرهنگ، نژاد و گروه‌های اقتصادی تغییر می‌کند (نیکویی، ۱۳۸۷، ۱). بر اساس نظریه شیوه‌های تربیت فرزند پروری دایانا بامریند، شیوه‌های تربیتی والدین به سه دسته تقسیم می‌شوند که عبارتند از:

۱. شیوه تربیتی (فرزند پروری) مستبدانه: در این الگو، والدین بر اعمال قدرت و انضباط اجباری تأکید می‌کنند. این والدین با فرزندان خود کمتر گرم و با محبت هستند، فرزندان خود را بسیار کنترل می‌کنند، از قدرتشان استفاده افراطی می‌کنند. و به فرزندان اجازه مخالفت با تصمیمات و قواعد خود را نمی‌دهند و کمتر با آنان گرم و مهربان هستند (حسینیان، ۱۳۸۸، ۶).

۲. شیوه تربیتی (فرزند پروری) آسان گیر - آزاد گذار: والدین آسان گیر رابطه صمیمی و با محبتی با فرزندان خود دارند، ولی راهنمایی و انضباط لازم را که به فرزندان آنها کمک می‌کند تا مسئولیت را یاد گرفته و ملاحظه دیگران را بکنند، تأمین نمی‌کنند. فرزندان آنها گرایش دارند که ناپخته‌تر و خودمحورتر باشند (پورسینا، ۱۳۸۵، ۱).

۳. شیوه تربیتی (فرزند پروری) اقتدار منطقی: والدین این الگو معمولاً با فرزندشان بامحبت هستند و با آنها رابطه گرم و صمیمی برقرار می‌کنند. این والدین ضمن کنترل منطقی فرزندشان از آنان توقع رفتار عاقلانه و منطقی دارند (حسینیان، ۱۳۸۵، ۶).

بلوغ و نوجوانی از دیدگاه صاحب‌نظران

نظریات برخی از دست اندر کاران را در زمینه این دوران مرور می‌کنیم:

- نوجوانی دوره بی‌سروسامانی روحی، دوران منفی، دوران زندگی تشنج انگیز و ... است زیرا در این دوره فرد دیگر نه کودک است و نه به‌راستی بالغ شده است. (بلر^۵ و جونز^۶، ۱۳۵۵، ۱۴). نوجوانی، یک دوره انتقال (برزخی) است. و دوران زمان جستجوی هویت و آرمان‌گرایی است. (شرفی، ۱۳۸۶، ۲۹-۴۶).

مسئله این پژوهش، نیز همین مشکل است: نخواندن و کم خواندن نوجوان ایرانی و میزان ارتباط مطالعه با نگرش‌های تربیتی والدین است. از آنجا که هر امری برای آنکه تداوم یابد و جزو عاداتهای مناسب ذهنی باشد، باید از کودکی در انسان شکل گرفته باشد و مطالعه نیز از این امر مستثنا نیست، به سراغ نوجوانان - کسانی که تقریباً نخستین تجربیات مطالعه خود را می‌گذرانند - رفتیم تا دریابیم انگیزه‌های آنها برای مطالعه چیست؟ و آیا تفاوت‌های فردی ناشی از جنسیت آنان، میزان برخورداری آنها از امکانات اقتصادی، مقطعی که در آن تحصیل می‌کنند، نوع رفتار والدین آن‌ها... بر این انگیزه‌ها تأثیری دارد؛ یا خیر؟

^۴ Pario.

^۵ Beler.

^۶ Gones.

به طور اخص، آنچه این پژوهش به آن می پردازد، بررسی عوامل مؤثر بر انگیزه های خواندن در دانش آموزان ابتدایی شهر قروه است. عوامل مورد نظر، عبارتند از: میزان برخورداری، جنسیت، پایه تحصیلی، وضعیت تحصیلی والدین، توانایی خواندن و نوشتن دانش آموز (نمره ریاضی و علوم)، میزان صمیمیت والدین با فرزندان و میزان آشنایی با اینترنت هم والدین و هم فرزندان.

طی بررسی هایی که در خصوص پیشینه تحقیق صورت گرفت، هیچ گونه تحقیق مدون و منسجمی با این عنوان وجود ندارد. پژوهش های در دسترس نیز اغلب به بررسی تأثیر شیوه های فرزند پروری بر روی نوجوانان بزهکار بعد از وقوع جرم یا موارد دیگر بوده است.

روش پژوهش حاضر، پیمایشی و از نوع پژوهش توصیفی بوده است. روش نمونه گیری به صورت خوشه ای چند مرحله ای بوده است که به صورت کاملاً تصادفی از هفت مدرسه ی ابتدایی شهر قروه، تعیین شدند. بنابراین با توجه به این که نمونه گیری بر اساس دو جنس پسر و دختر تعیین شده بود، جمعیت به تفکیک پسر و دختر تعیین شد و سپس با استفاده از حجم نمونه در نظر گرفته شده (۲۰۰ نفر) با استفاده از فرمول تصادفی نسبی محاسبه شد (کریم زاده، ۱۳۸۸، ۲). تعداد جمعیت و مدرسه مورد نظر در هر گرایش به تفکیک جنسیت تعیین شد و با توجه به امکان عدم پاسخگویی پرسش شوندهاگان و ریزش، پرسشنامه ها به تعداد ۲ برابر مورد نیاز در هر منطقه توزیع شد که مجموعاً ۴۰۰ پرسشنامه در هفت مدرسه ابتدایی توزیع شد. پرسش نامه های تکمیل شده دریافتی مازاد بر حجم مورد نیاز نیز به میزان کلی افزوده شده و به این ترتیب تعداد کل پرسش شوندهاگان (۲۰۰) نمونه مورد محاسبه آماری قرار گرفت. جهت حصول اطمینان از اعتبار یا روایی پرسش نامه، سؤالات، گویه ها و طیف مورد استفاده به افراد صاحب نظر در رابطه با موضوع مورد مطالعه (اساتید رشته های روانشناسی و جامعه شناسی و جرم شناسی) ارائه شد. سپس گویه های مورد توافق در ابزار اندازه گیری لحاظ شد و بقیه مواردی که از نظر صاحب نظران ارتباط چندانی با موضوع نداشت، حذف شدند. پژوهش فوق مشتمل بر دو پرسشنامه بوده است که پرسش نامه اول، پرسشنامه استاندارد شده شیوه های فرزند پروری بامریند بوده است (والدین) و پرسش نامه دیگر جهت بررسی نگرش نوجوانان نسبت به کتاب خوانی و مطالعه به صورت محقق ساخته تهیه شده است. ابزار سنجش فرزند پروری بامریند از آزاد گذاری، استبداد و اقتدار منطقی والدین، جهت بررسی مدل های نفوذ و شیوه های فرزند پروری ساخته شده است. این پرسش نامه شامل ۳۰ سؤال است که ۱۰ سؤال آن به شیوه آزاد گذاری، ۱۰ سؤال به شیوه استبدادی و ۱۰ سؤال به شیوه اقتدار منطقی والدین در امر پرورش فرزند مربوط می شود. میزان پایایی این پرسش نامه برای شیوه آزاد گذاری، شیوه استبدادی و شیوه اقتدار منطقی بالای ۷۰ درصد است.

در برخی از تحقیقات انجام شده در رابطه با این پرسش نامه میزان آلفا در همین حد گزارش شده است که به این شرح است: اعتبار و روایی پرسشنامه قبلاً توسط اسفندیاری (۱۳۹۰) و رضایی (۱۳۹۲) مورد استفاده قرار گرفته و این محققان اعتبار و پایایی خوبی را در مورد آن گزارش کرده اند. بوری (۱۹۹۱) میزان پایایی این پرسش نامه را با روش باز آزمایی ۰/۸۱ برای آزاد گذاری، ۰/۸۵ برای استبدادی و ۰/۹۲ برای اقتدار منطقی پدران گزارش کرد.

همچنین وی در مورد میزان اعتبار پرسش نامه، این نتایج را گزارش کرده است: مستبد بودن مادر رابطه معکوسی با آزاد گذاری (۳۸) و اقتدار منطقی او (۰/۴۸-) دارد و مستبد بودن پدر رابطه معکوسی با آزاد گذاری (۰/۵۰) و اقتدار منطقی (۰/۵۲) او دارد. همچنین در خصوص بررسی نگرش به رفتارهای بزهکارانه، با بهره مندی از روش آلفای کرونباخ مقدار پایایی برای

نگرش مثبت به رفتار بزهکارانه ۰/۷۱ و برای نگرش منفی به رفتار بزهکارانه ۰/۷۷ به دست آمد که در نهایت پژوهشگر به این نتیجه نایل آمد که پرسش نامه‌ها از پایایی معقولی برخوردار هستند.

۴. سؤال اصلی پژوهش

۱- آیا بین نگرش های تربیتی والدین با انگیزه های مطالعه و کتابخوانی در دانش آموزان ارتباطی وجود دارد؟

۵. فرضیه های پژوهش

۱. بین شیوه تربیتی والدین مستبد و میزان علاقه دانش آموزان نسبت به کتاب خوانی و مطالعه ارتباط وجود دارد.
۲. بین شیوه تربیتی والدین مقتدر و میزان علاقه دانش آموزان نسبت به کتاب خوانی و مطالعه ارتباط وجود دارد.
۳. بین شیوه تربیتی والدین آسان گیر و میزان علاقه دانش آموزان نسبت به کتاب خوانی و مطالعه ارتباط وجود ندارد.
۴. بین تحصیلات والدین و میزان علاقه دانش آموزان نسبت به کتاب خوانی و مطالعه ارتباط وجود دارد.
۵. بین درآمد والدین و میزان علاقه دانش آموزان نسبت به کتاب خوانی و مطالعه ارتباط وجود دارد.
۶. بین فرزند چندم بودن خانواده و میزان علاقه دانش آموزان نسبت به کتاب خوانی و مطالعه ارتباط وجود دارد.
۷. بین محل سکونت و میزان علاقه دانش آموزان نسبت به کتاب خوانی و مطالعه ارتباط وجود دارد.

۶. پیشینه پژوهش

طی بررسی هایی که در خصوص پیشینه تحقیق صورت گرفت، هیچ گونه تحقیق مدون و منسجمی با این عنوان وجود ندارد. پژوهش های در دسترس اغلب به مواردی غیر از موضوع مورد بررسی پرداخته اند؛ نظیر:

«ویگفیلد و گاتری» (۱۹۹۵) در پروژه ای ۲ ساله در مرکز ملی پژوهشی خواندن، با هدف ارزیابی انگیزه های متفاوت خواندن کودکان و تفاوت های پایه تحصیلی، زمان مطالعه و... تعدادی از دانش آموزان را در یک مدرسه ابتدایی در مریلند جنوبی بررسی کردند. ابزار پژوهش، پرسشنامه MRQ بود. تحلیل عاملی و تحلیل پایایی این پرسشنامه نشان داد جنبه هایی مثل خواندن به قصد اثر بخشی و خواندن به قصد چالش برانگیزی و کنجکاوی، خواندن به قصد لذت، خواندن به قصد شناخته شدن، خواندن به دلایل اجتماعی و رقابت، پایایی بالایی دارند و جنبه هایی مثل خواندن به دلیل اهمیت، خواندن به قصد نمره، تکلیف و خواندن به قصد اجتناب، پایایی کمتری داشتند. همچنین، تحلیل عاملی نشان داد که برخی از جنبه های پیشنهاد شده انگیزه های خواندن، همیشه وضوح ندارند و تا حد زیادی با جنبه های دیگر مرتبطند. این جنبه های مرتبط، عبارت بودند از: خواندن به دلایل اجتماعی با شناخت، اجتماعی با لذت، لذت با کنجکاوی، نمره با کنجکاوی و چالش برانگیزی با کنجکاوی. آنها دریافتند که دانش آموزان سال پنجم، بخصوص در نیمسال پاییز، انگیزه مثبت کمتری نسبت به کلاس چهارمی ها برای خواندن داشتند. دختران نسبت به پسران، به طور کلی، انگیزه های بیشتری برای خواندن دارند و علاوه بر این، همچنین دختران نسبت به پسران در برنامه خواندن مدرسه بیشتر فعالند؛ هر چند این تفاوت، چندان زیاد نبود. تحلیل همبستگی نشان داد تعداد جنبه های انگیزه های خواندن دانش آموزان با میزان خواندن آنها در برنامه خواندن مدرسه رابطه دارد. بیشترین انگیزه های مربوط به میزان خواندن، شامل دلایل اجتماعی، اثر بخشی، کنجکاوی، لذت، شناخت، نمره و اهمیت بود.

«لیلا ترکانلوغلو» (۲۰۰۱) ماهیت انگیزه های خواندن دانش آموزان ترکیه و رابطه بین انگیزه های خواندن و میزان خواندن آنها را مطالعه کرده است. شرکت کنندگان در پژوهش وی، ۱۵۱ دانش آموز از مقاطع هفتم، هشتم و نهم یک مدرسه

در آناتولی بودند؛ شامل ۴۸ کلاس هفتمی (۲۳ دختر و ۲۵ پسر)، ۵۵ کلاس هشتمی (۲۹ دختر و ۲۶ پسر) و ۴۸ کلاس نهمی (۲۸ دختر و ۲۰ پسر) که به طور کلی، ۸۰ نفر دختر و ۷۱ نفر پسر بودند. زبان اصلی این دانش آموزان، ترکی بود و در حال یادگیری زبان انگلیسی بودند. ابزار مورد استفاده در این پژوهش، پرسشنامه انگیزه‌های خواندن و سیاهه فعالیت خواندن RAI بود که در بهار سال تحصیلی ۱۹۹۹-۲۰۰۰ اجرا شد. روایی و پایایی این دو ابزار، با نمونه ۴۵ نفری از دانش آموزان (۱۶ کلاس هفتمی، ۲۰ کلاس هشتمی و ۹ کلاس نهمی؛ ۲۰ دختر و ۲۵ پسر) سنجیده و مشخص شد با تغییرات اندک در برخی کلمات برای قابل فهم تر شدن، آزمون آلفا کرونباخ پایایی خوبی دارد. از آزمونهای آماری U من ویتنی، همبستگی دو متغیره و تحلیل واریانس استفاده شد. بررسی نشان داد انگیزه‌های درونی مانند کنجکاوی و به چالش کشیدن، بیش از انگیزه‌های بیرونی مانند نمره و رقابت در این دانش آموزان وجود دارد. در حالی که انگیزه به دلایل اجتماعی و به قصد اجتناب، در سطح پایینی قرار دارد. در انگیزه‌های خواندن، تفاوت معناداری بین دختران و پسران دیده نشد. از نظر پایه تحصیلی، بین انگیزه‌های خواندن پایه های هفتم و نهم، تفاوت معناداری دیده شد؛ تفاوت معناداری از نظر جنسیت بین میزان خواندن با دلایل شخصی و خواندن برای مدرسه دیده شد؛ یعنی دختران، بیش از پسران به منظور علاقه‌مندی می‌خوانند تا برای مدرسه. از نتایج دیگر این پژوهش به کشف تفاوت معنادار بین میزان خواندن دانش آموزان پایه‌های ۷-۸ و ۷-۹ به دلایل شخصی و مدرسه، رابطه مثبت بین انگیزه به قصد اثربخشی با میزان خواندن برای مدرسه و به دلایل شخصی، و رابطه مثبت بین انگیزه‌های کنجکاوی، لذت، شناخت و نمره با میزان خواندن به قصد مدرسه بود.

در پژوهش «پرلز» (۲۰۰۱)، مهمترین متغیرهای پیشینه‌ای در عملکرد سواد خواندن دانش آموزان ایران بررسی شد. نتایج این تحقیق که بر روی ۶۶۰۰ نفر از دانش آموزان مقطع چهارم دبستان انجام شد، نشان داد با بالا رفتن تحصیلات پدر، میانگین عملکرد سواد خواندن دانش آموزان نیز افزایش می‌یابد. همچنین تحقیقی که روی ۷۷۲۸ نفر از دانش آموزان مقطع چهارم دبستان انجام شد، نشان داد بین نگرش نسبت به خواندن کتاب و عملکرد سواد خواندن، رابطه معنادار وجود دارد. ادامه این مطالعه روی ۶۸۸۹ نفر از دانش آموزان مقطع چهارم دبستان، نشان داد بین وضعیت اقتصادی دانش آموزان و عملکرد خواندن آنان رابطه معنادار وجود دارد؛ یعنی با بالا رفتن وضعیت اقتصادی دانش آموزان، عملکرد آنان نیز بالا می‌رود؛ ولی در دانش آموزانی که متعلق به خانواده‌های بسیار مرفه هستند، تفاوت عملکرد خواندن نسبت به سایر خانواده‌ها دیده نمی‌شود. در مطالعه‌ای هم که بر روی ۷۴۲۶ نفر انجام شد، مشخص گردید عامل جنسیت در عملکرد خواندن، مؤثر است و عملکرد دختران با عملکرد پسران، تفاوت معنادار دارد و دختران، از این جهت در سطح بالاتری قرار دارند. در مورد انگیزه خواندن به قصد کسب و کاربرد اطلاعات طبق این پژوهش دختران، میانگین عملکرد بیشتری از پسران داشته‌اند. بررسی رابطه پیشرفت سواد خواندن دانش آموزان و تماشای برنامه‌های آموزشی تلویزیون - که بر روی ۶۷۸۶ نفر انجام شد - نشان داد کودکانی که هرگز برنامه‌های آموزشی تلویزیون را ندیده‌اند، به طور معناداری عملکرد ضعیف‌تری دارند. از لحاظ خواندن، در سال ۲۰۰۱ کشور ما در خواندن برای هدفهای ادبی و اطلاعاتی، از میانگینهای بین‌المللی پایین‌تر بوده است (به نقل از کریمی، ۱۳۸۳).

«دیانی» (۱۳۶۵) در پاسخ به سؤال «چرا مردم کتاب می‌خوانند» به نقل از ابرامی اظهار می‌دارد: «نتایج به دست آمده از طریق پرسش مردم مشخص کرده است که انگیزه‌ها و هدفهای مهم خواندن عبارتند از:

۱. آموزشی

۲. راهیابی برای حل مشکل

۳. گسترش افق معلومات عمومی

۴. تفریح، تفنن و لذت جویی

۵. علاقه‌مندی به مسائل سیاسی و علمی.

«دیانی» به نقل از ابرامی اشاره می‌کند که شاید به شماره کتابهایی که خوانده می‌شود، برای خواندن، غایت و هدف وجود داشته باشد؛ اما خیلی کلی می‌توان همه آنها را به دو دسته لذت جویی و دانش‌اندوزی تقسیم کرد. گرچه به هنگام لذت از مطالعه نیز چیزی آموخته می‌شود و یا در هنگام دانش‌اندوزی نیز از لذت بی‌بهره نمی‌مانیم؛ اما در هر عمل خواندن، چیرگی یک هدف بر هدف دیگر، آشکار است.

«پریخ و دیگران» (۱۳۸۲) با هدف آگاهی از روشهایی که می‌تواند انگیزه لازم را در دانشجویان کتابداری برای مطالعه حرفه‌ای ایجاد کند، نظرهای ۸۸ نفر از دانشجویان این رشته را در دانشگاه فردوسی مشهد - که ورودی سالهای ۷۷ و ۷۸ و ۷۹ بودند - جویا شدند. پژوهش در مرحله مقدماتی (به شیوه‌های مصاحبه، پرسشنامه و کتابسنجی) و مرحله نهایی (فقط پرسشنامه) انجام شد و نشان داد که ایجاد فرصت سؤال و جواب، یا بحث و مناظره در کلاسهای درس، انجام تمرینهای پژوهشگر، برگزاری همایش، گزارش کار و معرفی منابع بیشتر برای مطالعه و آمادگی برای امتحان، از روشهایی است که می‌تواند در ایجاد انگیزه برای مطالعه مؤثر باشد. آنها معتقد بودند که این روشها تنها تا حدودی در کلاسهای درس اجرا می‌شود.

«قریشی» (۱۳۸۳) در پایان‌نامه خود با عنوان «بررسی نظر دانشجویان دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد درباره خواندن به قصد یادگیری، خواندن به قصد لذت، خواندن به قصد تصمیم‌گیری و دو اصل معقول اندیشی و کمترین کوشش» که با پرسشنامه محقق ساخته انجام داد، دیدگاه‌های دانشجویان سال سوم و چهارم مقطع کارشناسی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی را درباره خواندن بررسی کرد. نمونه مورد بررسی وی، شامل ۲۵۳ نفر بود که کل دانشجویان پسر دانشکده (۱۰۷ نفر)، به دلیل کمی تعداد دانشجویان پسر دانشکده و ۱۴۶ نفر (با استفاده از نمونه‌گیری تصادفی منظم از ۲۵۰ نفر دانشجوی دختر) بود. نتایج پژوهش نشان داد: ۱- دانشجویان بر خواندن به قصد یادگیری، بیشتر از خواندن به قصد تصمیم‌گیری تأکید دارند. ۲- دانشجویان زن رشته‌های روانشناسی و علوم تربیتی، بیشتر از دانشجویان مرد همین رشته‌ها بر خواندن به قصد لذت تأکید دارند. ۳- دانشجویان خانم رشته علوم تربیتی و روانشناسی بیشتر از دانشجویان مرد همین رشته‌ها بر خواندن به قصد تصمیم‌گیری تأکید دارند. ولی بین دانشجویان زن و مرد رشته کتابداری در این مورد، تفاوت معناداری وجود ندارد. ۴- بین میزان تأکید بر خواندن به قصد یادگیری دانشجویان زن و مرد رشته‌های علوم تربیتی و روانشناسی تفاوت معناداری وجود دارد. اما بین دانشجویان زن و مرد رشته کتابداری در این مورد، تفاوتی مشاهده نمی‌شود. ۵- تفاوت معناداری بین رشته تحصیلی دانشجویان و مقاصد خواندن آنها وجود ندارد. ۶- اصل کمترین کوشش برای هر نوع خواندنی مورد تأکید دانشجویان است. ۷- تفاوت معناداری بین رشته تحصیلی دانشجویان و اصل کمترین کوشش وجود ندارد و ۸- معقول‌اندیشی، شکل‌دهنده رفتارهای مطالعاتی دانشجویان است.

۷. روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کاربردی است و در اجرای آن، از روش پیمایشی استفاده شده است.

۷-۱. جامعه آماری

تمام دانش‌آموزانی که در این تحقیق از ابزار پرسش‌نامه (۲۰۰ نفر از دانش‌آموزان با استفاده از جدول کرونباخ انتخاب شدند) استفاده شد.

۷-۲. نمونه آماری

دانش آموزان دوره ابتدایی شهر قروه

۷-۳. ابزار پژوهش

ابزار پژوهش برای گردآوری داده‌ها، پرسشنامه انگیزه‌های خواندن (MRQ) است که «گاتری، مگ گوف و ویگفیلد» در ۱۹۹۲ در مرکز ملی پژوهشی خواندن ایالات متحده آمریکا تهیه و تدوین کرده‌اند و از آن زمان تاکنون در پژوهش‌های بسیاری از آن استفاده شده است.

۷-۴. روایی و پایایی پرسشنامه

از آنجا که این پرسشنامه قبلاً در پژوهش‌های «ویگفیلد و گاتری»، (۱۹۹۵)؛ «ویگفیلد و گاتری»، (۱۹۹۷)؛ «ویگفیلد، مک کنا و آن دیسی» (۱۹۹۷)؛ «ترکانلوغلو» (۲۰۰۱)؛ «ویگفیلد و دیگران» (۲۰۰۴)؛ «گاتری و ونگ» (۲۰۰۴)؛ «گاتری و دیگران» (۲۰۰۶) به کار رفته است و همگی روایی و پایایی آن را آزموده‌اند، در پژوهش حاضر نیز برای بررسی صحت ترجمه، پرسشنامه ترجمه شده در اختیار ۴ نفر از اعضای هیئت علمی رشته کتابداری و ۱ نفر از رشته علوم تربیتی قرار گرفت و اصلاحات مورد نظر در پرسشنامه انجام شد. سپس برای تعیین روایی محتوا، پرسشنامه در اختیار ۵ نفر از اعضای هیئت علمی رشته‌های روانشناسی و علوم تربیتی که در حوزه انگیزه نیز فعالیت داشتند، قرار گرفت و اصلاحات لازم در آن انجام شد. برای بررسی پایایی، پرسشنامه در اختیار ۳۰ نفر از دانش‌آموزان قرار گرفت. آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۱ نشان داد که این ابزار پایایی مناسب و مطلوب را دارد. برای روشن شدن این مسئله که آیا دانش‌آموزان می‌توانند مفهوم جملات پرسشنامه را درک کنند، پرسشنامه در اختیار ۲۰ نفر دانش‌آموز قرار گرفت و در برخی جملات و کلمات، اصلاحاتی انجام شد. در مرحله نهایی، آزمون پرسشنامه روی ۳۰۴ نفر از دانش‌آموزان مقاطع پنجم ابتدایی و سوم راهنمایی اجرا شد. در این پرسشنامه، ۱۱ انگیزه خواندن بررسی می‌شوند. پاسخهایی که بر روی طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت به سؤالهای پرسشنامه داده می‌شود، وضعیت انگیزه‌های یازده گانه خواندن را مشخص می‌کند.

۸. تجزیه و تحلیل داده‌ها

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

در این پژوهش جهت تحلیل آماری داده‌ها از نرم افزار SPSS استفاده شده تا داده‌های آماری را از طریق روش‌های آماری توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد. در آمار توصیفی پس از استخراج اطلاعات، با تشکیل جدول‌های فراوان نسبت به خلاصه کردن و طبقه بندی داده‌های آماری اقدام شد و بعد از آن درصدهای توزیع فراوانی، درصدهای واقعی و تراکمی مورد محاسبه قرار گرفت و در آمار استنباطی جهت بررسی و تحلیل فرضیه‌های پژوهش از آزمون χ^2 استفاده شد.

الف - توصیف داده‌ها

جدول ۱- توزیع فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه: جنس دانش آموزان

گزینه‌ها	فراوانی	درصد
دختر	۱۰۰	۵۲/۸
پسر	۱۰۰	۴۷/۲
تعداد	۲۰۰	۱۰۰

جدول (۱) توزیع فراوانی و درصد دانش آموزان در مورد گویه (جنس) را نشان می‌دهد. ۱۰۰ نفر (معادل ۴۷/۲ درصد) از دانش آموزان را پسران و ۱۰۰ نفر (معادل ۵۲/۸ درصد) را دختران تشکیل می‌دهند.

ب- تحلیل داده‌ها

فرضیه ۱- بین شیوه تربیتی والدین مستبد و نگرش نسبت به کتاب خوانی و مطالعه دانش آموزان دوره ابتدایی شهر قروه رابطه وجود دارد.

جدول ۲- نتایج آزمون خی ۲ و فرضیه

فرضیه	نوع آزمون	سطح معنی داری	درجه آزادی	نتیجه آزمون
بین شیوه تربیتی والدین مستبد و نگرش نسبت به کتاب خوانی و مطالعه دانش آموزان دوره ابتدایی شهر قروه رابطه وجود دارد.	خی ۲	۰/۴۷	۲	رابطه معنی دار وجود دارد.

با توجه به ارزش ضریب خی ۲ به دست آمده تحت درجه آزادی ۲ و سطح گویای بالای ۰/۱۵، می‌توان استدلال کرد که رابطه میان دو متغیر رابطه ی معنی داری است. به عبارت دیگر هر اندازه شیوه تربیتی والدین مستبدانه شود، نگرش نوجوانان و رغبت آن‌ها به مطالعه و رفتارهای مثبت اجتماعی کمتر می‌شود.

فرضیه ۲- بین شیوه تربیتی والدین مقتدر و نگرش مثبت دانش آموزان دوره ی ابتدایی شهر قروه رابطه وجود دارد.

جدول ۳- نتایج آزمون خی ۲

فرضیه	نوع آزمون	سطح معنی داری	درجه آزادی	ضریب فای و کرامر	نتیجه آزمون
بین شیوه تربیتی والدین مقتدر و نگرش مثبت دانش آموزان ابتدایی شهر قروه رابطه وجود دارد.	خی ۲	۰/۰۲۱	۲	-۰/۱۴۰	رابطه معنی دار وجود دارد.

با توجه به ارزش ضریب خی ۲ به دست آمده تحت درجه آزادی ۲ و سطح گویای زیر ۰/۵، می توان استدلال کرد که رابطه میان دو متغیر اتفاقی نبوده، رابطه معکوس و معنی داری میان این دو متغیر وجود دارد. به عبارت دیگر هر اندازه به شیوه تربیتی والدین مقتدر بیشتر توجه می شود، نگرش مثبت نوجوانان به رفتارهای ارزشمندی چون مطالعه و کتاب خوانی افزایش می یابد. ضریب همبستگی فای و کرامر ۰/۱۴۰ نیز مبین شدت رابطه بین این دو متغیر است که در سطح پایینی ارزیابی می شود. پس فرضیه یادشده تأیید می شود.

فرضیه ۳- بین شیوه تربیتی والدین آسان گیر و نگرش مثبت نوجوانان ۱۵ سال پایه نهم منطقه ۸ شهر تهران با میزان مطالعه و کتاب خوانی رابطه وجود دارد.

جدول ۴- نتایج آزمون خی ۲

فرضیه	نوع آزمون	سطح معنی داری	درجه آزادی	ضریب فای و کرامر	نتیجه آزمون
بین شیوه تربیتی والدین آسان گیر و نگرش مثبت دانش آموزان دوره ابتدایی شهر قروه رابطه منفی وجود دارد.	خی دو	۰/۰۱۴	۲	۰/۲۷	رابطه معنی دار وجود دارد.

با توجه به ارزش ضریب خی ۲ به دست آمده تحت درجه آزادی ۲ و سطح گویای زیر ۰/۰۵، می توان استدلال کرد که رابطه میان دو متغیر اتفاقی نبوده، رابطه مستقیم و معنی داری میان این دو متغیر وجود دارد. به عبارت دیگر هر اندازه به شیوه تربیتی والدین آسان گیر بیشتر توجه می شود، میزان علاقه به کتاب خوانی و مطالعه کاهش می یابد. ضریب همبستگی فای و کرامر ۰/۲۷ نیز مبین شدت رابطه منفی بین این دو متغیر است که در سطح پایینی ارزیابی می شود. پس فرضیه یادشده تأیید نمی شود.

فرضیه ۴- بین تحصیلات والدین و نگرش دانش آموزان به مطالعه و کتاب خوانی رابطه ی مثبت وجود دارد

جدول ۵ - نتایج آزمون خی ۲

نتیجه آزمون	درجه آزادی	سطح معنی داری	نوع آزمون	فرضیه
رابطه معنی دار وجود دارد.	۶	۰/۳۷۸	خی ۲	بین تحصیلات والدین و نگرش دانش آموزان به مطالعه و کتاب خوانی رابطه ی مثبت وجود دارد.

با توجه به ارزش ضریب خی ۲ به دست آمده تحت درجه آزادی شش و سطح گویای بالای ۰/۰۵ می توان استدلال کرد که رابطه ای میان دو متغیر وجود دارد و فرضیه یادشده تأیید می شود.

فرضیه ۵ - بین درآمد والدین و نگرش دانش آموزان به مطالعه و کتاب خوانی رابطه ی مثبت وجود دارد

جدول ۶ - نتایج آزمون خی ۲

نتیجه آزمون	درجه آزادی	سطح معنی داری	نوع آزمون	فرضیه
رابطه معنی دار وجود ندارد.	۳	۰/۶۰۵	خی ۲	بین درآمد والدین و نگرش دانش آموزان به مطالعه و کتاب خوانی رابطه ی مثبت وجود دارد

با توجه به ارزش ضریب خی ۲ به دست آمده تحت درجه آزادی ۳ و سطح گویای بالای ۰/۰۵ می توان استدلال کرد که رابطه ای میان دو متغیر وجود ندارد و فرضیه یادشده تأیید نمی شود.

فرضیه ۶ - بین فرزند چندم بودن خانواده و نگرش مثبت دانش آموزان دوره ابتدایی شهر قروه با میزان مطالعه و کتاب خوانی رابطه وجود ندارد.

جدول ۷ - نتایج آزمون خی ۲

نتیجه آزمون	ضریب فای و کرامر	درجه آزادی	سطح معنی داری	نوع آزمون	فرضیه
رابطه معنی دار وجود دارند.	۰/۲۰۲	۲	۰/۰۰۴	خی دو	بین فرزند چندم بودن خانواده و نگرش مثبت دانش آموزان دوره ابتدایی شهر قروه رابطه وجود ندارد.

با توجه به ارزش ضریب خی ۲ به دست آمده تحت درجه آزادی ۴ و سطح گویای زیر ۰/۰۵ می توان استدلال کرد که رابطه میان دو متغیر اتفاقی نبوده، رابطه مستقیم و معنی داری میان این دو متغیر وجود دارد. ضریب کرامر ۰/۰۱۶ نیز مبین شدت رابطه بین این دو متغیر است که در سطح پایینی ارزیابی می شود و فرضیه یادشده تأیید می شود.

فرضیه ۷- بین تک والدی بودن و نگرش مثبت دانش آموزان دوره ابتدایی شهر قروه با میزان مطالعه و کتاب خوانی رابطه وجود دارد.

جدول ۸- نتایج آزمون خی ۲

نتیجه آزمون	درجه آزادی	سطح معنی داری	نوع آزمون	فرضیه
رابطه معنی دار وجود ندارد.	۲	۰/۵۳۵	خی ۲	بین تک والدی بودن و نگرش مثبت دانش آموزان دوره ابتدایی شهر قروه با میزان مطالعه و کتاب خوانی رابطه وجود دارد.

با توجه به ارزش ضریب خی ۲ به دست آمده تحت درجه آزادی ۲ و سطح گویای بالای ۰/۰۵ می توان استدلال کرد که رابطه ای میان دو متغیر وجود ندارد و فرضیه یادشده تأیید نمی شود.

فرضیه ۸ - بین ازدواج مجدد والدین و نگرش مثبت دانش آموزان دوره ابتدایی شهر قروه با میزان مطالعه و کتاب خوانی رابطه وجود دارد.

جدول ۹- نتایج آزمون خی ۲

نتیجه آزمون	درجه آزادی	سطح معنی داری	نوع آزمون	فرضیه
رابطه معنی دار وجود دارد.	۶	۰/۶۵۲	خی ۲	بین ازدواج مجدد والدین و نگرش مثبت دانش آموزان دوره ابتدایی شهر قروه با میزان مطالعه و کتاب خوانی رابطه وجود دارد.

با توجه به ارزش ضریب خی ۲ به دست آمده تحت درجه آزادی ۶ و سطح گویای بالای ۰/۰۵ می توان استدلال کرد که رابطه ای میان دو متغیر وجود دارد و فرضیه یادشده تأیید می شود.

فرضیه ۹- بین مکان سکونت و نگرش مثبت دانش آموزان دوره ابتدایی شهر قروه با میزان مطالعه و کتاب خوانی رابطه وجود دارد.

جدول ۱۰- نتایج آزمون خی ۲

فرضیه	نوع آزمون	سطح معنی داری	درجه آزادی	نتیجه آزمون
بین مکان سکونت و نگرش مثبت دانش آموزان دوره ابتدایی شهر قروه رابطه وجود دارد.	خی ۲	۰/۷۲۳	۴	رابطه معنی دار وجود ندارد.

با توجه به ارزش ضریب خی ۲ به دست آمده تحت درجه آزادی ۴ و سطح گویای بالای ۰/۰۵ می توان استدلال کرد که رابطه ای میان دو متغیر وجود ندارد و فرضیه یادشده تأیید نمی شود.

فرضیه ۱۰- بین رشته تحصیلی و نگرش مثبت ن دانش آموزان دوره ابتدایی شهر قروه با میزان مطالعه و کتاب خوانی رابطه وجود دارد.

جدول ۱۱- نتایج آزمون خی ۲

فرضیه	نوع آزمون	سطح معنی داری	درجه آزادی	نتیجه آزمون
بین رشته تحصیلی و نگرش مثبت دانش آموزان دوره ابتدایی شهر قروه با میزان مطالعه و کتاب خوانی رابطه وجود دارد.	خی ۲	۰/۰۲۱	۱	رابطه معنی دار وجود دارد.

با توجه به ارزش ضریب خی ۲ به دست آمده تحت درجه آزادی ۱ و سطح گویای پایین ۰/۰۵ می توان استدلال کرد که رابطه ای میان دو متغیر وجود دارد و فرضیه یادشده تأیید می شود.

نتیجه گیری

انگیزه های مطالعه دانش آموزان، نشان دهنده رویکردها و هدفهایی است که آنان از انجام فعالیتی چون خواندن و مطالعه در پی آنند. بنابراین بررسی این انگیزه ها می تواند نتایج جالب توجهی در اختیار برنامه ریزان و مسئولان امر آموزش و پرورش و نیز کسانی که به صورت مستقیم و یا غیر مستقیم با امر خواندن و مطالعه دانش آموزان سروکار دارند، قرار دهد. در موازات آن میزان ارتباط نگرش های مختلف تربیتی والدین با انگیزه های مطالعه و کتابخوانی فرزندان نوجوانشان می تواند دارای اهمیت باشد.

این پژوهش نشان داد انگیزه‌های خواندن دانش‌آموزان، چندبُعدی است. به عبارت دیگر، دانش‌آموزان با هدفها و انگیزه‌های مختلف مطالعه می‌کنند و گرچه ممکن است میزان این انگیزه‌ها در آنها یکسان نباشد، اما به طور متوسط، همه آنها انگیزه‌های مطالعه مورد بررسی این پژوهش را دارند. از طرفی، برخی از این انگیزه‌ها تحت تأثیر عواملی که بر اساس هدف پژوهش تعیین شده بودند، قرار دارند و برخی دیگر، خیر؛ به طوری که تفاوت‌های فردی ناشی از موقعیتهای اجتماعی، اقتصادی، جنسیت و... در انگیزه‌های مطالعه آنها تفاوت ایجاد می‌کند. در این پژوهش به مواردی دست یافتیم از جمله این که نگرش تربیتی والدین مستبد و اقتدار گرا دارای رابطه منفی با میزان علاقه فرزندان نوجوانان نسبت به کتاب خوانی و مطالعه کردن را نشان می‌داد به این معنا که تا والدین مقتدرانه و دیکتاتور مآبانه با فرزندشان رفتار نمایند به همان اندازه، انگیزه‌های فعالیت‌های فردی مثبت نظیر کتاب خوانی و مطالعه کردن در آن‌ها کاهش می‌یابد و دریافتیم که در بین سطح تسهیلات والدین و میزان استقبال فرزندان از مطالعه و کتابخوانی رابطه مثبت وجود دارد به این معنا فرزندان والدین تحصیل کرده گاه بیشتر از فرزندان والدین بیسواد نسبت به کتاب خوانی از خود اشتیاق نشان می‌دهند. همچنین، عملکرد تحصیلی، توانایی خواندن و نوشتن دانش‌آموز، عضویت فعال وی در کتابخانه نیز با برخی از انگیزه‌ها رابطه معنادار داشتند که توجه به این موضوع نیز می‌تواند ما را هم در جهت برنامه ریزی برای انگیزه‌های مطالعه دانش‌آموزان و هم در جهت بهبود وضعیت تحصیلی آنان و بخصوص بازنگری در خدماتی که کتابخانه‌ها به دانش‌آموزان ارائه می‌دهند، یاری دهد.

منابع

- ۱- احمدی، حبیب (۱۳۸۴)، جامعه‌شناسی انحرافات، تهران، سمت، چاپ اول.
- ۲- استیگر، رالف سی. (۱۳۷۷)، **راههای تشویق به مطالعه؛ ترجمه پروانه ستوده**، تهران: هیئت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور.
- ۳- بلر و جوئر (۱۳۵۵)، روانشناسی نوجوانی، ترجمه رضا شاپوریان، امیر کبیر.
- ۴- بیات، بهرام؛ شرافتی، جعفر؛ عبدی، نرگس (۱۳۸۷)، پیشگیری از جرم با تکیه بر رویکرد اجتماع محور، تهران، معاونت اجتماعی ناجا
- ۵- پریخ، مه‌ری، سمیه صیادی فر و محبوبه آستانه، (۱۳۸۲)، **موانع مطالعه آزاد حرفه‌ای در دانشجویان رشته کتابداری**، فصلنامه کتاب، دوره چهاردهم، شماره اول، ۴۹-۶۲.
- ۶- جیمز، دلیو؛ زندن، وندر (۱۳۷۶)، روانشناسی رشد، ترجمه حمزه گنجی، تهران، بعثت، چاپ اول،
- ۷- دیانی، محمد حسین (۱۳۶۵)، **کتاب و کتابخوانی در ایران**، کیهان فرهنگی. سال سوم، شماره ۱، ۲۵-۲۷.
- ۸- شرفی، محمدرضا (۱۳۸۶)، **دنیای نوجوان (کندوکاوی در بازشناسی روحيات ۱۳ تا ۱۸ ساله‌ها)**، تهران، منادی تربیت، چاپ سیزدهم.
- ۹- قریشی، زهره (۱۳۸۳). **بررسی نظر دانشجویان دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی مشهد درباره خواندن به قصد یادگیری، خواندن به قصد لذت، خواندن به قصد تصمیم‌گیری و دو اصل «معقول اندیشی» و «کمترین کوشش»**، پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- ۱۰- کریمی، عبدالعظیم (۱۳۸۳). **بررسی اجمالی نتایج مطالعه بین‌المللی پیشرفت سواد خواندن پرلز (PIRLS) (۲۰۰۱)**، تهران: وزارت آموزش و پرورش، پژوهشکده تعلیم و تربیت.

۱۱. منادی، مرتضی (۱۳۸۸)، شیوه های فرزند پروری و شخصیت اجتماعی و فرهنگی جوانان، تهران، سمت، چاپ دوم.
۱۲. نیکویی، موسی؛ طالعی، علی (۱۳۸۷)، والدین و شیوه های فرزند پروری، تهران، هیرمند، چاپ اول
۱۳. یغمایی، جواد، محمد خندان (۱۳۸۳)، **کودک و مطالعه**، تهران: کتابدار.

۱۴- Tercanoglu, Leyla. (۲۰۰۱). "The Nature of Turkish Students' Motivation for Reading and Its Relation To Their Reading Frequency". Reading Matrix: An International Online Journal.. Vol. ۱. N.۲

۱۵- Wigfield, Allan; Guthrie, John T.(۱۹۹۵). "Dimensions of Children's Motivations for Reading: An Initial Study". Reading Research Report. No. ۳۴. Spring.

۱۶- Wigfield, Allan. (۱۹۹۷). "Reading Motivations: A Domain- Specific Approach to Motivation". Educational Psychologist. ۳۲(۲). ۵۹-۶۸.

